
100 років ВІД ДНЯ ВВЕДЕННЯ ГРИГОРІАНСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ І СЕРЕДНЬОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЧАСУ

25 лютого 1918 р. Мала Рада Центральної Ради прийняла закон про введення з 16 лютого григоріанського календаря (літочислення, або нового стилю) і середньоєвропейського часу. Нововведення почало діяти з 16 лютого 1918 р. за старим стилем. З календаря випали два останні дні лютого, а 16 лютого стало 1 березня.

Більшість істориків вважають, що на такий крок український уряд пішов задля переходу країни на європейські принципи, адже саме в той час Центральна Рада гостро потребувала союзників у боротьбі з більшовиками.

Проте це не зовсім так. Реформа літочислення і часу в Російській імперії, частиною якої була Україна, давно назріла, і подальше зволікання в її прийнятті загрожувало хаосом. Тільки Тимчасовий уряд Росії своєю постановою від 27 червня 1917 р. запровадив літній час (в Європі у цей час уже було 10 липня). Годинники було переведено на годину вперед. Літній час мав діяти до 13 вересня (31 серпня) 1917 р. і знову запроваджуватись у 1918 р. Згодом Тимчасовий уряд продовжив дію літнього часу — спочатку до 14 (1) жовтня, а пізніше — «до особливого розпорядження Уряду». Декрет «Про введення в Російській республіці західноєвропейського календаря» прийнято на засіданні уряду 24 січня (6 лютого) 1918 р. та підписано В.І. Леніним — «з метою встановлення в Росії однакового майже з усіма культурними народами обчислення часу». Декретом пропонувалося наступний день після 31 січня 1918 р. рахувати не 1, а 14 лютого і т. д. А на перехідний період до 1 липня 1918 р. дозволялося після дати за новим стилем в дужках проставляти і стару дату. В результаті на нове літочислення перейшли також окуповані більшовиками території, серед яких був і Київ. Непідконтрольні більшовикам російська територія та Російська православна церква залишалися вірними дореволюційній практиці літочислення.

Не менш проблемною та заплутаною була і різниця в часі. У Російській імперії користувалися місцевим сонячним часом. У XIX ст. це ще не вносило якогось великого дискомфорту в життя, адже мобільність населення була невисокою, а зв'язок тільки зароджувався.

У всій державі годинники показували різний час. Уніфікованими були тільки годинники на залізничних станціях і телеграфі — за Царськосільським вокзалом у Петрограді. Водночас більшість годинників було налаштовано за місцевим сонячним часом, і в кожній місцевості вони показували інший час. Так, київський сонячний час відрізнявся від Петроградського на 48 секунд.

Робітники орієнтувались за заводськими гудками, а селянам була важлива не конкретна година, а схід сонця, коли необхідно годувати домашню худобу. Мешканці міст могли узгоджувати свій час за міським годинником. У Києві, наприклад, він знаходився на будинку міської думи.

У межах Української Народної Республіки (УНР) на початку 1918 р. офіційно послуговувались старим, юліанським календарем, тоді як у Європі вже давно використовували григоріанський.

23 (10) лютого 1918 р., через місяць після проголошення незалежності України, на засіданні уряду В.О. Голубовича міністр шляхів УНР Є.О. Сокович порушив питання «про стиль і годину» та запропонував «установити на Україні київський час». Ідею підтримав і новий міністр пошт і телеграфів Г.М. Сидоренко.

Рада народних міністрів доручила міністерствам шляхів та внутрішніх справ розробити відповідний законопроект і подати його на розгляд Центральної Ради.

Вже 25 (12) лютого 1918 р. Мала Рада, яка на той час перебувала у Коростені, затвердила «Закон про заведення на Україні числення часу за новим стилем і переведення годинників на середньоевропейський час». Фактично, Центральна Рада уніфікувала всі годинники в державі. За зразок наказала брати годинники, налаштовані за Петроградом, які було потрібно перевести на 1 годину і 8 хвилин назад. Решта годинників, налаштованих за місцевим часом, мали бути виправлені за новим часом. Текст закону опубліковано у «Вістнику Ради Народних Міністрів УНР». Житомир. 1918. № 14, С. 4.

Проте вже в 1919 р. блоггардіїці на чолі з А.І. Денікіним, які окупували Україну, знову відродили в країні юліанський календар — 31 серпня перетворили на 19 серпня. Але у грудні Червона армія повернула собі втрачені землі і поновила григоріанський календар.

Нижче публікується витяг із протоколу засідання Малої Ради від 12 лютого 1918 р. про введення григоріанського календаря і середньоевропейського часу. Збережено тогочасні мовні особливості.

№ 1

ВИМІТКА

З протоколу засідання Малої Ради 12 лютого 1918 р. в м. Коростеню

Мала Рада ухвалила наступний текст закону.

1) Завести в Українській Народній Республіці нове /григоріанське/ числення часу з 16-го лютого 1918 року. 16 число лютого рахувати першим числом місяця березоля /марта/.

2) Одночасно з цим в Українській Народній Республіці вводиться середньо європейський час: 12 годину для Петроградського меридіану з 1-го березоля нового стилю рахувати за 10 годин 52 хвилини ранку і згідно з цим в усій Українській Народній Республіці перевести стрілки годинників.

3) Всякого роду зобов'язання, котрі застає цей закон, продовжується з 1-го березоля на тринадцять день.

4) Всі питання, зв'язані з переведенням в життя сього закону, вирішуватися кожним міністерством по принадлежности...

З первотвором протоколу згідно:

Тов. Голови Української Центральної Ради
Секретарь Центральної Ради

Підпис незбірливий
Я. ЛЕВЧЕНКО

ЦДАВО України, ф. 1063, оп. 1, спр. 6, арк. 25.

Вступ і документ до друку підготував науковий співробітник відділу історії і соціології науки і техніки ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України», к. іст. н. О.Г. ЛУГОВСЬКИЙ.